

2^{UR} POBL VREIZH

NIV. 83
KERZU 1976

23.10.76.
Naoned :
un dewezh
bras !

A-boues bras eo bet dewezh an 23 a vis Henoal e Naoned : e-leizh a dud a oa aet du-se da vanifestiñ, labourision daet a gement korn a Vreizh, hag a lec'h arall iwe ; tolpet e Naoned -ur gêr vrudet e Breizh, ha brudet iwe e istoer an emsav micherour-, o deus diskouezet oll an dud-se penaos e vennont «bewiñ en o bro».

Graet zo bet ur c'hammed bras ar-raog ged paotred ar sindikadoù : red eo, kentañ, goulenn heb dihan paeoù jaojapl ewid oll ar labourision ; red eo klask lakaad un termen d'an dilabour (tost da 100 000 den dilabour zo e Breizh !). Oll an traoù-se zo d'ober ged paotred ar sindikadoù, a-dra-sur, med un dra a chome c'hoazh d'ober gete, hag ema graet bremañ : labour ewid peb unan, ya, mes en e vro. Y, mall e oa d'ar sindikadoù derc'hel kont ag ar pezh a gaver e dias kalon peb unan. Oll an dud e faota dehe chomel ar zouar o zud, ar zouar o c'herent, ar zouar o breudeur, c'hoaresed, amied hag ameseion. Ne faota ket d'an dud kén boud kasset-degasset, 'vel loened, 'vel deñved, ha lakaet da voned kuit, pell ag o bro, trema ar broioù m'ema bet berniet an usinoù enne...

Doned a ra muioc'h-mui a emskiant politikel d'an dud, hag e ta kement-se diàr un dra naturel na c'heller ket lemel a galon an dud : karantez ar vro. Labourad, ya, mes pas 'vel chass : 'vel tud.

Santet o deus ar re a oa aet da Naoned da vanifestiñ penaos ne oa ket ar vanifestadeg-se hañval doc'h ar re 'rall. «Bewiñ en en vro», setu un dra ken red ewid un den, ha boud plantet e-barzh an douar ewid ur blantenn.

Ha setu perag e oa kemend-all a Vretoned e Naoned, bannieloù «gwenn ha-du» gete e-leizh. 'Vel ma lar UDB a-c'houde 12 vlé : «chomel ha kanniñ».

Mad e vo d'ar Vretoned diskoueziñ c'hoazh e vennont start chomel da vewiñ ha da labourad en o bro. N'eo ket gwall nec'het ar gouarnamant gete, hag ema pell bras a soñjal ober un dra bennag ewid ar Vretoned. Pa seller doc'h ar pezh-skrid a vez graet *Aménagement du Territoire* anehoñ, (ur pezh-skrid savet a-zivoud ar 7^{ed} plañ), e lenner traoù sort-mañ : «*Les régions de l'Ouest et du Sud-Ouest connaîtront des difficultés liées à la*

fois aux menaces sur les activités professionnelles et au risque de ne pas voir se prolonger en leur faveur les mouvements de décentralisation du passé».

Trawalc'h a c'halleg a oui oll lennerion **Pobl Vreizh** ewid kompren ur langaj sort-se... Mall eo d'ar Vretoned, peogwir emaint e-mesk tud an **Ouest** hag ar **Sud-Ouest**, diskoueziñ penaos n'int ket prest da voud skarzhet ag o bro heb lared grik, 'vel loened mud.

Pobl ar Vretoned, torr ha chadennoù ! Unanet ged pobloù arall ar Frañs hag ar bed, lak ha vistr da blegiñ !

NOTENNOÙ

Henoal : Here ; labourision : labourerien ; **daet** : deuet ; **arall** : all ; **tolpet** : bodet ; **istoer** : istor ; **emsav micherour** : mouvement ouvrier ; **e vennont** : e fell dezo ; **bewiñ** : bewañ ; **ar** : war ; **ged, gete** : gant, gante(to) ; **heb dihan** : diehan, dibaoues ; **jaojapl** : deread ; **mall eo, e oa** : poent eo, e oa ; **ag, a** : eus ; **e dias kalon peb unan** : e kreis kalon peb heni ; **e faota dehe** : e fell dezo ; **chomel** : chom ; **amied** : mignoned ; **boud** : bezañ ; **moned, doned** : mont, dont ; **trema** : war-zu ; **emskiant politikel** : conscience politique ; **e ta** : e teu ; **diàr** : diwar ; **hañval doc'h ar re 'rall** : heñvel ouzh ar re all ; **a-c'houde 12 vlé** : abaoe 12 vloaz ; **chomel ha kanniñ** : chom ha stourm, chom hag 'n em gann ; **a-zivoud** : diwar-benn, diarbenn ; **a oul** : a oar ; **torr ha chadennoù** : torr da chadennoù ; **lak ha vistr da blegiñ** : lak da vistri da blegañ.

Freus ha reus e ti Meunier, Brest

(gweled pp 4-5)

Trema ar mouezhiadegoù Ti-Kêr e mis Meurzh 1977

Daet eo, pe dost, ar c'houlz da renewezif ar c'husulioù ti-kêr. E mis Meurzh da zoned e vo bec'h eta e kêrioù bras ha bihan ar vro, hag iwe er parresioù a-ziâr ar-maes...

Hag e vo bec'h dreist-oll etre paotred an tu dehoù ha paotred an tu kleiz, etre ar re wenn hag ar re ruz, peb rummad é klask moned e penn an traoù, 'vel-just.

A-c'houde 10 vlé, a-c'houde 5 pe 6 vlé, dreist-oll, en deus an tu kleiz gwraet pasoù bras ar-raog amañ en hon bro Breizh. E-pad pell emañ bet Breizh, ar lodenn vrassañ anehi ac'hoel, 'vel mouzhet doc'h an tu kleiz. E-pad pell eh eus bet e-leizh a dud e Breizh (Uhel pe Isel) a-eneb d'ar republik, dre ma oa hafval ged an dud-se penaos e oa ar republik a-eneb d'o c'hredennou kristen. Ha gwir eo emañ bet ar republikaned, er penn kentañ, a-eneb d'ar veleien ha d'an dud a ilis. Mes marse iwe ne oa ket divlam ar re-mañ; marse e oant tamm-pe-damm a-eneb d'ar 'progrès', d'ar sossialism, ha mamp d'ar justiss sossial, dre ma : vese strewet ar sort traoù-mañ ged tud na oant ket, just ar-walc'h, tud a relijion... E-pad pell, 'velse, eh eus bet diw gostezenn e Breizh, an eil e selled doc'h eben ged dizfiziañs...

Bremañ neuse e weler an traoù chañchet a-grenn. Daou vresel zo bet, bras, bras ha spontus iwe an distruj gwraet gete... Aet eo d'an dias kevredigezh kozh ar Vretoned; hafval e oa doc'h e-leizh a reoù 'rall dre Europa a-bezh, hag eo aet ar re-mañ d'an dias iwe. Kejet eo bet an dud, a n'eus forzh pessor korn a Frafis pe a Europa e taent... 'Ar-lerc'h ar bresel diwezaf mamp, eh eus bet gwelet tud é klask diskouezif e oant 'keodedourion ar bed': ne faote ket dehe mui boud ag ar vro-mañ-bro, p'o doa gwelet pegement a zroug a oa bet gwraet ged stadoù 'oa, 'vel Alamagn Hitler da skwer...

Keodedourion ar bed? Ya, beteg ur serten poent. Pa vez un dra bennag é tigouez e n'eus forzh pessor tachad ag ar bed (Krenadennoù-douar e Bro-China, marw Mao, 'prise d'otages' e Bro-Siria pe e lec'h arall), kentizh e vez kasset an doere betegomp ged ar radio, pemp munut ar-lerc'h... Nijal a ra hon spered ag hon bro d'ur vro arall heb dihan...

Ha neoazh ne faota ket d'an dud koll o gwizioù. 'Vel ur wezenn he fenn uhel geti en aer ag an amzer, med he gwizioù é voned don e-barzh an douar, e faota d'an dud iwe chomel ha bewif ar zouar o zud-kozh. Ewid ar Vretoned n'eus netra gwell ewid Breizh. Setu emañ red dehe kempenn mad o zachenn. Ha piw a gempenn Breizh gwell ewid re an tu kleiz? Tud int douget d'ar justiss, d'ar chañchamant, douget dreist-oll da roif un digoll d'ar pobloù gwasket. Ur bobl

wasket eo heni ar Vretoned. Mall eo d'an tu kleiz gounid tachenn er vro-mañ! Hag emañ prest d'ober!

Ya, bec'h e vo e mis Meurzh da zoned! Hag un dra newez, un dra a-boues zo ar wezh-mañ: gwelet e vo e-leizh a verc'hed hag a baotred ag an UDB ar listennadoù an tu kleiz. Ema er prantad-mañ re ar PCF, re ar PS ha re UDB o sevel o listennoù. Er c'hêrioù bras 'vel Roazon, Brest, Naoned, eh eus 43 kusulier ti-kêr da hanwif. Hag e vo gwelet 3, 4 pe 5 UDB ar listenn. Er c'hêrioù bihannoc'h pe er parresioù a-ziâr ar-maes ne vez ket kement a dud ar listennoù. Ne vern, e kement lec'h ma vo moien, e vo tud UDB é klask moned e-barzh, ged an dud arall ag an tu kleiz: en Oriant, e Keven, e Larmor, e Lann-Ar-Ster, e Lannuon, e Landreger, hag iwe e Pabu, e Plistin, e Karaes, e Sant-Hern, e Montroules, e Kastellaodren, e Gwened, en Alre, e Loktudi, e Konk-Kernew... Ya, etre 80 ha 100 kandidat ag an UDB a vo ar ar renk!

N'eo ket achu c'hoazh komz ag an UDB! 'Velse, ar an dachenn, assambl ged re an tu kleiz gall, e klasko tud UDB, e-barzh ar c'hêrioù bras 'vel e-barzh ar c'humunioù bihan, kennig un diskoulm da gudennoù ar Vretoned, an dilabour, an divroañ, ar gwaskerezh sindikal e-barzh an usinoù, hag iwe kennig d'oll ar Vretoned un hent bras trema ur sossialism hag a vo diasezet gete hag ewite.

NOTENNOÙ

trema: warzu; mouezhiadeg, votadeg: élection; daet, e taent: deuet, e teuent; moned, doned: mont, dont; é klask: o klask; a-c'houde: abaoe; 10 vlé: 10 vloaz; gwraet: graet; pasoù bras: kammedoù bras; ar, ar-raog: war, war-raog; ac'hoel: d'an nebeutañ; dre ma oa hafval ged an dud-se: dre ma seblante d'an dud-se; divlam, dinamm: sans reproche, innocent; d'an dias: d'an traoù; kevredigezh: société; hafval: heñvel; kejet: mesket; mamp: memes; keodedourion ar bed: citoyens du monde; a, ag: eus; kentizh: kerkent, kenkent; an doere: ar c'heloù; betegomp: beteg enomp; arall: all; heb dihan: heb ehan, dibaoues; neoazh: koulskoude; ne faota ket: ne fell ket; an aer ag an amzer: l'atmosphère; chomel, bewif: chom, bewañ; gwell: gwelloc'h; digoll: dédommagement, compensation; ar wezh-mañ: ar wech-mañ; ar c'houlz, ar prantad: ar mare; hanwif: henwel; a-ziâr: a-ziwar; ged, gete: gant, gante (to); achu: echu.

EMA NEDELEG
O TOSTAAD!
EWID OBER PLIJADUR
D'HO MIGNONED,
EWID LAKAAD
HOC'H ENEBOURIEN
DA FULORIÑ,
KOMANANTIT
ANEHE
DA
b-POBL
VREIZH!

Harpit Pobl Vreizh

KRP ROAZON 2746-79
CCP RENNES

5^d listennad

D. Tricoire, Kastellbrien	20,00 L
Dishanw, Brest	50,00 L
R. Guimard, Evry (91)	20,00 L
P.K., Kombrid	50,00 L
Alan Kervarec, Kemper	5,00 L
Kr. Gouriou, Brest	10,00 L
R.D.L., Sant-Brieg	10,00 L
Sabhal-Mor-Ostaig, Alba	
Bro-Skoss	20,00 L
J.P.L.M., Madrid	8,00 L
A-berzh emsaverien Baris (Kevrenn UDB Paris St-Lazar)	30,00 L
En oll	223,00 L

Diwar al listenna-
doù all 1 344,40 L

War-un-dro 1 567,40 L

Dober hon eus c'hoazh
ag ho plankoù!
Ezomm hon eus c'hoazh
eus ho kwenneien!

Trugarez vras da harperien Pobl Vreizh

En toull adarre...

Chom a ra bouzar ha mud Giscard diwar-benn kudennoù ar Vretoned: dilabour, kresk ar prisoù, plass ar brezhoneg... Med, e justiss hag e boliss n'emaint e dilabour e Breizh. Nann, sur! Harpet zo bet adarre un tri-zeg den bennag, merc'hed ha gwased; tamallet e oa bet dezo bezañ tost d'an FLB, med, ewid gwir, n'eus rebech sklaer ebet d'ober dezo, ha setu perag, goude 2 pe 3 dewezh en disheol, int bet laosket da zont d'ar gêr...

Petra 'ma justiss Giscard o klask? Daou dra, 'm eus aon: lakaad an dud tapet da vezañ gwelet fall gant o ameseien, ha memes a-wechoù da goll o labour, ha dreist-oll klask lakaad an dud da grediñ eo fall mennoioù an Emsav breizheg, e-gis ma voe re v-Breiz Atao a-raog ar bresel.

Petra ober dirag se? Bezañ war ewezh dirag an traoù a vez astennet deomp gant tud ar gouarnamant: ar v/Barboused n'e deus ket toud barw hir; leun a drapoù eo istor ar pobloù hag heni an emsav micherour. Goude-se, n'ema ket ar mare da redeg war-lerc'h strolladoù evel Stourm Breizh pe FASAB. Rankoud a ra al labourerien en em unañ e-barzh strolladoù (partioù pe sindikajoù demokratel) hag a labour sklaer a-eneb d'ar vourc'hien: abaoe 12 vloaz e sach start an UDB war an tu-se.

L. KLEC'H

A venn e ta an argant?

Prest eo Robert HERSANT da vout ur roue : roue ar c'hasetennoù. Daet eo a-benn da lakaad e fri e-barzh **France-Soir**, kelaouenn vrein P. LAZAREFF, marw n'eus ket gwerso. Mes n'eo ket dre an nor vihan an heni e ya tre ! Kemer a ra a-benn an hantaer ag ar c'hapital lakaad e-barzh. Lakaet en doa e grabanoù ar **Le Figaro**, un tammig a-raog. E Breizh eh eus daou journal etre daouarn an evn-preizh : **La Liberté** du Morbihan ha **L'Éclair**. Setu perag n'hellomp ket chomel digas dirag aferioù HERSANT, ha pa ouimp pegen spontus eo poues ar c'hasetennoù ar speredoù oll an dud, dre o doerioù, dre an traoù a vez roet da anavoud, dre ar re e vez tavet diàr o fenn... Kiriag eo ar c'hasetennoù, ewid ul lodenn vad, a sujidigezh hon pobl.

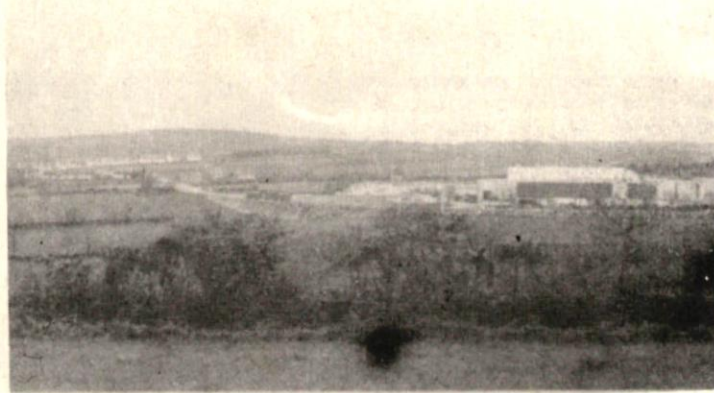
Dizfiziañs zo da gaoud doc'h HERSANT... Souezhus eo gweled pegen buan eo daet da vout ken bras. Ha p'en deus kroget ged e droioù, ne oa ket anavezad 'vel un den hag en deus ur lec'h dreist-ordinal e-tal ar bitaoded. Dober zo a galz a argant neozh. Pa vez komzet anehoñ, e vez impleet ar ger «prest-hanw». Piw a laro dimp pessort tud a zo kuzhet a-dreñv dehoñ ? Pessort tud eo ar re o deus interest da vout mestr ar an doerioù, ha strewiñ ar re-mañ 'vel ma karont ?

Ema an dañjer e tastaad. Bete vremañ, ne oamp ket chomel heb gweled traoù zo : ar gasetennoù disheñvel, a vez lennet e c'hwec'h korn an «Egzaon», e vez kavet ar memes pennadoù-skrid (pennadoù-stur, pennadoù e «tisoloñ» soñjoù ar gouarnamant), pennadoù daet diàr bluenn ar memes tud... Ged piw e vez paeet ar re-mañ ?... Ha bremañ en deus kavet HERSANT gwell c'hoazh : mouliñ ur gasetenn nemedkén, en ur lakaad e-barzh pajennoù-kreis herwez ar c'harioù hag ar rannvroioù. Kenavo neuse d'ar frankis dister a chome c'hoazh ged ar gasetennerion a skrive ar journalioù ur c'hornad ! Ouzhpenn-se, ne vo nemed ur c'hultur kement hag a gonto : an heni a zay e-maes klopennoù bourc'hision Paris, e-maes klopennoù ar poupiennoù dinerzhed a zo e verwiñ e-barzh chidhouarn kulturel kêrbenn Bro-Frañs.

A. RUSSON

NOTENNOÙ

A venn : deus pelec'h ; an argant : an archant ; boud : bezañ ; daet : deuet ; n'eus ket gwerso : n'eus ket pell zo ; a-benn : diouzhtu, kerkent ; ar, diàr : war, diwar ; evn : lapouss ; chomel : chom ; digas : disoblant, disoursi ; oulomp : ou-somp ; doerioù : keleier ; anavoud : anavezoud ; kiriag : responsable, en cause, coupable ; a, ag : eus, deus ; doc'h : ouzh, douzh ; ged : gant ; pitaod : richard ; dober : ezomm ; anehoñ, dehoñ : anezañ, dezañ ; neozh : koulskoude ; impleet : implijet ; e tastaad, e tisoloñ, e verwiñ : o tastaad, o tisoloñ, o verwiñ ; gwell : gwelloc'h ; mouliñ : moulañ ; a zay : a zeuio ; poupienn : merc'hodenn, margodenn ; chidhouarn : kaoter, chaodouron.

Oh geo, geo, geo, me'h aio c'hoazh Da Werliskin, d'ar foarioù bras... (1)

AR FOARIOÙ BRAS

Ma'h it da Werliskin un dewezh da weled ar gêr «stumm ur piñsin», e vo diskouezet deoc'h leizh a draoù kâer : ar c'hoc'hu adsavet kreis ar blassenn vras, plassenn Prosper Proux (gant penn hemañ plantet eno), ar «c'hog aour» gonezet gant ar barres, hag all. Ha 'ser pourmen ac'hanoc'h, e vo kontet ha diskontet deoc'h penaos eo adpartiet Gwerliskin abaoe 5 pe 6 vloaz so, pa oa savet ar marc'had biou dre gadran, hag an usin da lac'hañ yer. Ha ma'h it di deiz ar Wastell, gouel bras an eost adsavet 5 vloaz so iwe, 'po tro da glewed an aotrou maer, Jakes Tilly, o kanañ ur son deus kostez Pempoull da zigoriñ ar gouel...

Ur maer eürus en ur vro lirzhin, «bro ar foarioù bras, bro ar merc'hed sklintin»... ur vro lec'h e oar an den labourad ha «komer plijadur», lec'h ema akord toud an dud ewid kass Gwerliskin war-raog. Setu mil ha kant digarez da reiñ meulodi da J. Tilly, maer kumun diwezañ traoñ Treger, ur barres adsavet a varw da vew, ur gêr seder kreis ur vro peus kouezet (Skrignag, Bolazeg, Lohueg... a zo en tu all d'ar menez), un enesenn binwidig, keta, 'tal takad gouez ar Menez Are...

UR FAMILH VRAS

Med ma'h it da ditouriñ un tamm bihan gwelloc'h, 'glevfet marvailhoù all ! An Tilly, ousoc'h 'walc'h, zo perc'henn an usin yer a implij 200 labourer hag a ra kontraoù gant peisanted an dro, Treger, Kernew ha Leon, ha krog eo da sevel kludoù bras dehañ e-hun ; emsavoc'h eo dehañ, hag e vreur (an heni zo bet o c'hoari er «paras») zo mowel en usin a oar messa al labourerien ; n'eus dañjer ebed ! An Tilly bepred zo war e gont mengleuzioù mein-gris Plounerin ha Gwerliskin. Ar memes Tilly zo P.D.G. ar SICAMOB, a ra war-dro foar ar saout beb lun -med un taol-skoaz -en dez gant tud estren : e vreur-kâer zo merour eno... Ha foar ar moc'h da vezañ savet bremañ.

Ur bern labourerien, setu kofvers hardi ewid tud ar vro ! Ur breur Tilly zo paoues sevel ur mell supermarc'had ba kêr, ha c'hoar Tilly a ra lein (ha koan) en hec'h ostaleri d'al labourerien-se ! Ur breur all zo noter en Gwerliskin iwe, ha bec'h d'al lanneier, d'ar yeun ha d'an douaroù all !

(1)- Rimadell kanet da glosañ «Breiz o vev» arlene.

Ur roue

en e rouantelezh

Tilly Gwerliskin

UR MINI-CITROEN

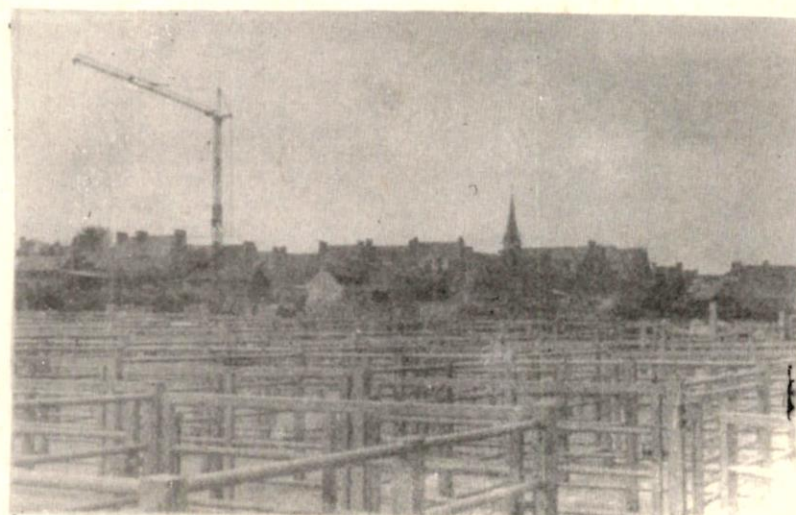
Re fin eo an Tilly ! N'eus ket med kompren pegen aes eo gonid arc'hant en ur vro aet d'an traoñ, dreist-oll ba kreis Breizh ase, etre Montroules, Kallag ha Karaes. Mann ebed d'ober, med mont kuit. Ur vro skoet gant an dilabour. Ma vefe gallet adlañsañ an traoù... Hag en-deus graet. Aes eo bet rastellad arc'hant gant ar pae isel a vez roet d'al labourerien, gant ar fesson hudur da labouriñ, gant ar trafik yer... Den ebed da harzañ doutañ da dousañ e vicherourien. Ur paotr deus Gwerliskin, bet maes ar vro ti Citroen, a lare sklaer : Tilly en-deus savet ur mini-Citroen ! Evel en-deus graet Chevanche-Poullaouen, Doux hag ar re all, pep heni ur roue en e rouantelezh.

BREIZH HOR BRO

Me dre fin eo an Tilly, diw wech ! Setu eñ bremañ o c'hoari en tele, o fougeal en brezhoneg, o klask ober ton da dud so. «Me an heni a ra labour da doud an dud amañ», ha goude ma labour un ouvrier deg eurvwezh bemdez, ez eo an dra-se nebeutoc'h ewid ar beisanted, hag ingal eo o gonedigezh, a lar eñ... Setu, pezh a gont eo lañsañ ar vro, kass aneñ war-raog dre nerzh ha spered ar Vretoned, oll unanet.

Daw eo deomp difiañ an Tilly, hag e gensorted a ra ar mod da zifenn ar Vretoned ; ouzhpenn ur fripon zo kontant da zifenn «Breizh hor bro» en brezhoneg ; ouzhpenn ur genaoueg zo prest da grediñ e c'haller difenn forzh pessort Breizh, forzh pessort bro. Med an dud an heni zo da zifenn ha da stourm ewite, pobl Vreizh. Anes se, brezhoneg pe c'halle, e vo kavet tud dalc'had d'ober ton ha da waskañ war al labourerien.

Fañh FREAU

Ur mirdi e Naoned

Red eo d'ar Vretoned adkavout o istor ewid en em zieubiñ evel Bretoned hag evel labourerien, he deus lavaret UDB meur a wech. Med pe istor ? Sur n'eo ket heni an noblañsoù, rag, soñjit 'ta, hon tadoù kozh ne oant ket pinwidig na galloudeg ! Kourerien, dewezhourien, martoloded, klaskerien-vara ha foeterien hent ne lavaran ket. Ha ne vez ket aes deskiñ tra, pe dra diwar o fenn : tud paour ha di-zesk ma oant, ne ouient na lenn na skrivañ, an darn vrassañ anezo. Setu perag n'eus ket chomet war o lerc'h kalz a baper duet ganto ; ur peuriñ treud da vagañ an istorourien war glask boued speredel fonnu...

Bremañ avad e c'hellomp eürusamant anavezout istor ar pobloù en diavaes eus al levrioù istor : e-barzh ar museoù. Ya, ma zud vad, er museoù ! Tro hoc'h eus bet martese dija da vont da Roazon, da weled **Musée de Bretagne**, lec'h ma tiskouezer, en ur fesson modern-tre, piv e oa ar Vretoned e-kerz ar c'hantvedoù tremenet ha peheni eo bet o buhez.

En Naoned, newezig zo, ez eus bet digoret ur mirdi all, ken modern ha ken fromus : **Musée de Salorges** an heni eo ; e-diabarzh Kastell an Duked ema (ne vez netra da baeañ d'ar sul na d'ar sadorn). En ur sal vras ha sklerijennet mad, e kaver pinwidigezhioù kozh ar muse (bet krouet e 1924 gant ar vreur **Amieux**, hag hanter-distrujet, siwazh ! e-pad ar bresel diwezhañ pa voe bombezennet Naoned e mis Gwengolo 1943, ha traoù newez bet roet pe brestet d'ar Salorges gant ur bern Naonedis.

Kavet 'vo eno relegoù kàer ha niverus, ur blijadur chom da selled pizh doute : an delvennoù koad a vese lakaet da zekoriñ listri an XVIII^{ed} kantved, maketoù bagoù bet aaset gwechall en Naoned, fotoioù, hag all... Chomet on e-pad hir amzer da selled douzh ur plañ eus kêr an Naoned war-dro ar bloaz 1900 : deuet eo an arzour a-benn da gisellañ gant aked an tier, ar c'haeoù, ar bagoù war al Loar, ar pont Pirmil hag an «transbordeur», hag ive usinoù LU ha re Chantenay (serret eo bremañ an darn vrassañ anezo, hag ez eo aet didud kanterioù kozh kêr, evel Chantenay ha Sainte-Anne, lec'h ma vese o chom kalz ouvrierien genidig eus Breizh-Izel, brezhonegerien lemm o zeod). Plijus-tre eo ewid Naonedis hag e vo sur ive ewid ar Vretoned all, gweloud peheni e oa stad hon brassañ porzh-mor a-raog ar bresel kentañ. Seblantoud a ra

memes bezañ bew an dud a zo o vale war ar straedoù !

Un dra souezhus : en ur vitrinenn ez eus bouestoù pesked-mir (bet ijinet gant Jorj Colin e 1822, da heul labourioù Appert), hag ive legumaj miret abaoe ar bloavezhioù 1930 : possubl eo miroud «sperjus kehidi-all ? E gwirionez, n'ouson dare, ha n'on ket prest d'en em lakaad d'o zañva !

N'eus siwazh ! Nemed ur sal, renket an traoù enni diwar un urzh n'eo ket gwall splann, da'm meno. Mad e ve kaoud ul levrig, ewid gweladenniñ ar mirdi, hag ewid roiñ an tu d'ar re n'int ket istorourien a vicher da c'housoud hirroc'hig diwar-benn istor an Naoned hag ar mor. Da skwer, n'on ket sur e kompreno mad-tre an oll petra 'oa puñs aour kêr er XVIII^{ed} kantved : trafik ar sklaved zu an heni eo ; lestreet e vese ar re-mañ e-barzh perzhier-mor Afrika, da vezañ kaset ha gwerzhet e broioù Amerika. Martese ne blij ket mui sort ehvorenn d'ar vourc'hisien ha d'an Aotrou Mâer ; ur fed istorel eo koulskoude : savet eo bet tier cheuc'h enesenn Feydaù diwar goust c'hwes, gwad ha frankis an Negroed-hont...

Chom a ra un dra d'ober en Naoned bremañ : roiñ ur stumm newez ha modern d'ar **Musée Breton** e Kastell an Duked. E-leizh a binwidigezhioù zo bet miret gant **Stany-Gauthier** ha dastumet eno gwechall, med, hiziw an deiz ez eo aet kozh stumm ar salioù, hag e chom serret an darn vrassañ anezo... Un druez ! Ha kavet e vo arc'hant a-walc'h gant Mâer an Naoned, **Andrew Morice**, ewid adkempenn ar mirdi-se en ur gis modern ha poblet ? Ur gudenn bolitikel eo : deuet eo an Naoned, her gousoud. a rit ervad, da vezañ, kêrbenn rannvro Broioù-Liger, sañset. Disklêriet en deus A. Morice meur a wech penaos ema hag e chom an Naoned e Breizh ; e gwenn hag e du ema banniel ofissiel kêr ; lidet e vo ar bloaz-mañ en un doare pompadus meurbed, pempkantved deiz-ha-bloaz ganedigezh Anna Vreizh. Med un tamm brav a gilstourmer eo A. Morice, hag unan anavezet mad ; n'eo ket e Vreizh dezañ heni labourerien Vreizh : ema ar re-mañ o c'hortos an deiz ma savo ar Mâer a-eneb d'ar Prefed ewid diskar mojenn Broioù al Liger... bet krouet gantañ e-unan, harpet gant ar Gambr Kohers ha mervelien all ar c'hapitalism e Bro an Naoned !

Yann Lokireg

Freus ha reus e ti Meunier, Brest

War-dro mil grevist war ruioù Brest, liketennoù, sloganoù : boas eur da weled kement-se ! Bemdez, pe dost, siwazh !

Koulskoude, ne oa ket heñvel tre ouzh ar re all ar vanifestadeg aaset, d'al lun 25 a vis Here, gant ar CGT hag ar CFDT... Bec'h zo etre ar vetalourien (métaillistes) o vanifestiñ hag o fatroned, hag a zo koulskoude, e-touez re Vreizh, deus ar re a bae o micherourien ar gwellañ...

MEUNIER, UN EMBREGEREZH LEUN A STARTIJENN

Seblantoud a ra peb tra mont mad-tre e ti **Meunier** : bez e oa 169 a implijidi e 1969, ha 307 e 1976. Savet eo bet an usin war dachenn Kergonan, e Brest ; motorioù elektrik (kefluskerioù tredanel) pe reoù ewid ar marin a raer

enni, hag ouzhpenn-se e raer binvioù mekanik peurressiss, junterezh-houarn ive ; arsa, un usin modern, o labourad war danvezioù liessort, hag e vese paeet ar vicherourien «en ur doare reizh ewid Breizh».

TUD SKARZHET EWID UN NEBEUD DEWEZHIOÙ, PE SKARZHET DA VAD...

Neuse, perag, en ur ober eisteiz, kement a drous ? Ya, bec'h bras a-greis-oll : 24 dileuriad ar sindikadoù taolet er-maes e-pad 5 dewezh, 60 grevist e-pad 2 zewezh, un dileuriad CFDT lissañsiet da vad. Med setu : e Breizh eo emaoomp...

Hag e Breizh evel lec'h-all ema ar «c'hris» (enkadenn) oc'h ober e reus : start ar jeu ewid an oll : ne vez ket graet van ouzh ar sindikadoù pa c'houlennont kreskañ war ar paeoù, war zigarez ez eo uhelloc'h ar paeoù e ti Meunier ewid e-barzh ar stalioù all heñvel e Breizh. Ewid dont a-benn da lakaad ar renerien da ziskutiñ ganto, e voe graet grevoù bihan (1 eurvezh, 1/2 e.) gant an diw gevrenn CGT ha CFDT. Netra. Ne fell ket d'ar patron diskutiñ gant al labourerien ; braw a-walc'h eo dezañ c'hoazh pa ro labour dezo, «ar pezh ne vez ket gwelet bemdez e Breizh». Hag e tamall d'ar c'hrevisted «klask diskar ar stal, klask degass an disurzh enni, bihannaad plass ar mestr, ha mont beteg reiñ da intent n'eus ket mui da sentiñ outañ». Kavoud a raer «sternioù» o tiskanañ ar ganaouenn... Mad ar paeoù ? Ya, bet int bet, med bremañ ez eo echu. Hiziw an deiz, n'eo ket gwelloc'h **Meunier** ewid EGMO, AFO, ha nebeu-

23.10.76. Naoned : un dewezh bras !

toc'h c'hoazh ewid ar CSF. Ha ma vefe lakaet paeoù Meunier keñver-ha-keñver ouzh re Paris !!... Med peoc'h ganti, peotramant e vo laret emaoimp o klask dispenn peb tra...

UR GWIR BATRON KOLONIALIST EVEL AR RE ALL

War dachenn Kergonan ema staliet Meunier, e-barzh un «eil-usin» perc'hennet gant Kêr Vrest, hag e raer labourioù enni gant tud o labourad «beb an amzer». Savet eo bet an «usin skwer»-se gant Lombard, ewid reñ bod kerkent da embregerezhioù zo eus Paris deuet c'hoant dezo 'n em zigreisennañ dre amañ, da c'hortos sevel usinoù dezo o-unan. Arabad ankounac'haad e vez paeet an «usin-skwer»-se gant truañjidi (kontribuable) Vrest, hag e teu e-barzh stalioù evel Meunier : hemañ ez eo braw dezañ ober e vestr en e usin ; ar re a zeu di da labourad ez eo aes ober ober ganto : ezomm ebed eus kontraoù sirius ; aes eo donvaad anezo : ober aon dezo n'eus ken 'med ober, kemend-all a dud dilabour ha ma gaver dre amañ...

NOTENNOU

liketenn : banderolle ; embregerezh : entreprise ; startijenn : deltu ; dynamisme ; binvioù mekanik peurrezsis : de la mécanique de précision ; lunterezh-houarn : ajustage ; liessort : diversifié ; reizh, 'vel faot : correct ; dileuriad : délégué ; «sternioù» : des cadres ; eil-usin : usine-relais ; usin-skwer : usine-modèle, usine-pilote ; 'n em zigreisennañ : se décentraliser ; labourerien «beb an amzer» : des travailleurs intérimaires ; l. war brest : des tr. en prêt ; dlouganaf : présager, menacer ; labourerien war zistao : des travailleurs au rabais ; isdiroet : sous-développé ; stourm klass : lutte de classe ; plass-labour : emploi.

D'ar sadorn 16 a vis Here, e kerzh ar c'hrevisted warzu Kergonan hag e savont eno ur «piquet de grève», gant assant al labourerien «war brest». Re zo re, eme ar pennoù bras. Skarzhañ, lissañsiañ, lakaad al labourerien da sinañ kontraoù-labour ewid gelloud adkrogiñ gant o labour, setu ar pezh a fell d'ar Renerezh. Emglew ebed gant pennoù fall sort-se, evel-just. Ha d'ar sadorn 25 a vis Here e teuo metalourien oll stalioù Brest da vanifestiñ dirag ti Unvaniezh Patroned Brest, betek re ar Raparñ-bi-gi lec'h m'eo kenniget d'al labourerien koll o flass-labour.

AR VRETONED O STOURM A-ENEB D'AR C'HOLONIALISM

Bemdez war gasetennoù Breizh e c'heller lenn (gant titroù bihannoc'h-bihannañ) : 200 a dud lissañsiet e usin-papier Bollore, 182 all e ti Le Roux e Noal-Musillag, war-lerc'h Transocéan, Pneuiou Kere, SBFM, Babcock Thiriet-Cottin... War washaad ez a stad al labour, deiz-ha-deiz, ha koumoul du a weler en oabl e-leizh, o tiouganaf ewid warc'hoazh ur Barr-ad amzer fall. Diaessoc'h kaoud kredioù, hag e vo lakaet diaessoc'h c'hoazh ar sevel-ties hag al labour-douar. En desped da goumoul du an dilabour, daoust dezo kaoud paeoù 'vel faot e-barzh ur stal o kreskiñ, n'o deus assantet labourerien Meunier bezañ labourerien war zistao, diwar goust m'ema ekonomiezh Vreizh en ur stad isdiroet. Hiziw an deiz ema labourerien Meunier a-dal d'o fatron aet ar «sternioù» a-du gantañ, hag emaint o kass war-raog ur stourm klass didruez ha ne faot ket dezo bezañ kemeret ewid tud koloniset. A-dra-sur n'eo ket int o-unan eo a vo trec'h, med diskouez a reont deomp gant pessor hant ez eo red mont : rag, ma ranker en emgann ewid kaoud labour e Breizh, felloud a ra deomp kaoud plassoù-labour a-fesson ; n'omp ket chass, labourerien Vreizh omp, ha bemdez, deiz-ha-deiz, emaoimp o sevel, ewidomp ni hag ewid hor bugale, ur Vreizh sossialist, torret ganti hualoù ar c'holonialism hag ar sujidgezh.

Reun an OSTIS

«Tenn hag hir eo ar bresel»

N'eus ket pell zo (s. ouzh Pobl Vreizh, niv. 81, p. 2-3) ez eus bet kaos ganeomp eus afer Jonkour, hemañ o vezañ ur Salaün ar Foll a c'his newez ewid an amzer-vremañ ! Diazezet eo Unvaniezh Demokratel Breizh e Bro-Leon iwe : un dra vad eo e vefe diwanet Udebisted diwar un douar ez eus bet deuet kemend-all a veleien diwarnañ ! Anad eo ez eo bet hag ez eo gallowdeg leveson an llis war an dud a zo o chom war «douar ar veleien»...

Kouslkoude, n'eo ket mouezh «Patrones Douss ar Folgoad» eo a vo klewet amañ ! D'an 28 a vis Here e oa bet savet gant Kevredad Norzh-Penn-ar-Bed UDB, hag ispisial gant kevrennoù an Aberioù, ur vodadeg digor d'an oll. Bez e oa da weled ur montaj dre-selled-ha-klewed diwar-benn stad an traoù e Kreis-Breizh, gant ur c'hendivis war-lerc'h. Un 30 a dud a oa deuet, ha goulennnoù bet graet e-leizh digant tud UDB, hag e-touez ar selaouerien ez eus heniennnoù hag o deus goulennet dont e-barzh UDB.

E Treles (Tréfléz) ez eo bet graet an traoù. Ya, med e Lesneven eo e oant da vezañ graet. Pedet e oa bet dre lizher an oll dud a zo gomanantet d'hon kelaouennoù da zont d'ar «Centre socio-culturel» e Lesneven, ha kemennet ar vodadeg dre kasetennoù ar c'horn-bro : kement-se 'vez graet beb gwech ma vez ur vodadeg sort-se.

Ha setu neuse, an derc'hent, e tivis Aotrou Maer Lesneven penaos ne vo

ket a vodadeg, kuit da gavoud ase war-lerc'h un digarez d'ober reoù all heñvel. An derc'hent ! Divorfil e vezer e Lesneven pa santer an dañjer breizheg o tostaad ! Ma ! Un 30 bennag a Lesnevenis o deus kemeret penn an hent da vont betek Treles memes-tra !

Diw barres ameseg eo Lesneven hag Ar Folgoad. N'he deus ket homañ da vezañ jalous deus he c'hoar vrasañ... D'ar 5 a vis Gwengolo e oa Pardon bras Intron Varia ar Folgoad. Un emsaver UDB eus kevrenn an Aberioù, genidig eus Gwitalmese, a reas e soñj ambroug e vamm d'ar pardon ; e kehid ha ma oa homañ o tibunañ he fateroù dirag skeudenn vrudet ar Werc'hes, e krogas hon emsaver da werzhañ Pobl Vreizh (ha Le Peuple Breton) war ar blassenn.

Bez e oa ase unan eus paotred strollad an urzh. «Gast !», emezañ, «amañ ez eus unan o timentañ ! Ale, pakit ho paperioù vil ! Amañ n'eus Breizh Ataw !».

Na ruz, na gwenn, pessor liw neuse eo heni reorioù Aotrouez Maered Lesneven hag Ar Folgoad ?

A-hend-all, piw a gredo souten n'eo ket Le Peuple Breton ha Pobl Vreizh kasetennoù «relijel» ? Daoust-hag-eñ n'eo ket red kaoud un disterrañ «feiz» ewid kaoud kred e-barzh Breizh ?

N'eo ket marw Salaün ar Foll !

AR FALZ

kelaouenn drimisteg an Emsav diazezet gant Yann Sohier, bodet ennañ skolaerien ha kelennerien Vreizh a-du gant ur skol vreizheg ha lañk gwirion Lennit Ar Falz ! Komanantit d'Ar Falz !

(30 L ewid 6 niv.)

AR FALZ, Str. Kan-ar-Gwez — 29245 PLOURIN-MONTRouLES
KRP 430-20 H ROAZON

SIMINALIOÙ R. BRISACH

Greunvaen ha meiri all

An Oriant : 72, Str. M^{al} Foch - 64.68.80.

St-Maloù : Kreisenn Kenwerzh Bellevue - 56.60.89.

Kemper : 17 ter, Str. Uhel Lokmaria - 95.26.18.

Skirvit (e brezhoneg), ma vo kaset deoc'h titouroù ewid netra

Paperenn ewid goulenn mont e-barzh

UDB

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

Goulenn a ran moned e-barzh

Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an (d'ar) 19....

Sin :

Da gass en-dro (troc'het pe adskrivet) da

UDB B.P. 304
29273 BREST CEDEX

Ema ar c'his gant serten tud zo da ganañ meuleudi da gement a vez graet diwar-benn hon bro pe hon yezh. Ur c'his fall eo : n'eo ket war zigarez e vez savet ur romant pe ur pezh-c'hoari e brezhoneg, pe e galleg hag o tennañ da Vreizh, eo e tle an oll, gwitibunan, roiñ mel d'an oberour gant al loa vras hag e-leizh e c'henoù. N'eo ket abalamour e vez bramm et brezhoneg eo e vez c'hwes vad gant ar bramm-se !

Tud zo ne blij ket dehe e vefe komzet fraezh pa'z eus hanw eus Breizh hag eus ar brezhoneg. Aon a ra ar wirionez dehe moarvad. Paour-kaezh tud neuse 'vad, ha pa vefe chupen an «Emsav» war o c'heini.

Red eo lared ez eus traoù skrivet e brezhoneg n'int mad nemed d'ober teil. Ezomm 'vez teil, forzh penaos. Arabad bezañ feuket, dre vrizhgisegezh, pa vez barnet garw un tammig oberennou na vezont ket di-si. Vad a c'hell ober ur varnadenn rust, pa vez douget e maes a gassoni hag a warisi evel-just...

Savet 'vez filmoù bremañ diwar-benn Breizh. Anavet eo re **Vauthier**, tamm-pe-damm. 'E-barzh ur rummad all avad ema re **Fulub Cassard** da vezañ lakaet. Gant ar pobloù gwasket eo ez eo dedennet ar paotr-mañ. Diwar-benn Korsika en doa savet ur film berr, **Terra Corsa**, e galleg penn-da-benn hag 'm boa, me, kavet mad a-walc'h. Goude-se neuse e teuas **Ti-pri**, berr a-walc'h iwe : diskouez a ra ar film-mañ pegeñ dister eo buhez ar venajerien vihan war-armes e Breizh. Siwazh ! Daoust d'ar film bezañ e brezhoneg penn-da-benn ne c'heller ket lared ez eo ur bennoberenn. Brassañ si ar film eo ez eo bet roet ar gomz da Stivell nemetañ, diwar goust ar venajerien, o dije, int, displeget kant gwech gwelloc'h eged ar c'haner brudet, peheni eo o buhez, o foanioù, o enkresioù. Hag en o yezh. Rag brezhoneg uhel, brezhoneg bras, hag heni reut, hag heni treus eo an heni a zo bet roet da Stivell da zibunañ. Ar wech nemeti e tigor ar venajerien o genoù ez eo ewid distagañ un nebeud komzoù er galleg a vez bremañ gant peisanted maesioù Breizh-Isel. Pebezh flac'had divergont a-berzh paotred ar brezhoneg bras da dud paour, reusudig ha gwall zi-zesk, siwazh dehe ! N'int ket bet aotreet

gant kusulierien vrezhoneg **Cassard** da gomz en o brezhoneg pemdezieg : mechañs ne vije ket bet kavet hemañ glan a-walc'h gant an aotrounez-se. Hag e klexer peisanted Vreizh-Isel o tistlipañ ar paour-kaezh galleg skort ha treut e oar an oll e teu hemañ eus ar c'holonisañ hag eus an arallekaad.

N'eo ket **Cassard** eo a zo kirieg war-eeun eus an oll draoù-se, evel-just N'eo ket gantañ e-unan e vez graet an oll zibaboù, anad eo.

Reizh eo a-hend-all e vefe graet taolioù-essa ha ne c'hell ket ar re-mañ bezañ taolioù-kàer dalc'hmad. Hag e-mesk gwirioù mab-den, e tleer lakaad an droed da fiziañ. Se ne vir ket e tleer iwe komz fraezh pa zouger ur varnadenn.

Setu ne c'heller ket kanañ meuleudi war an ton bras d'ar film **Nag ar vazh nag ar vezh**, ha n'eo ket abalamour ez eus anehoñ, eo ez eo ur bennoberenn. Diw eur oroloj, war boues pemp munud, e pad ar film. Ur mell pezh tra neuse ! E-keñver hirder, ya. Mes, daoust ma'z on bet plijet a-walc'h gant an digoroù, ha daoust ma ne'm eus ket kavet re hir ma amzer memes-tra, ez eo red din ansav penaos ez eo bet brassoc'h ma dipitadenn eged ma dudi.

Re hir, teir gwech re hir eo ar film. A-dra-sur e c'hell ur film bezañ, war-un-dro, hir ha dedennus penn-da-benn, **Ivan an Terrupl** da skwer (da'm meno-me, da nebeutañ). Med hir eo heni **Cassard** heb ma vefe dedennus diwar-goust ma'z eo hir. Hag e vez enoeus a-wechoù, evel sarmon ur c'hozh prezegenner. Pa saver ur film, evel pa saver ul levr, e vez red krennañ.

Fallig a-walc'h e vez ar son a-lies, setu n'intenter ket an dud pa vezont o komz... Diaes a-walc'h eo iwe heuliañ neudenn ar film, ma'z eus unan. Rag, ewid gwir, ne weler ket gwall vad ar frammoù ; santoud a raer penaos ez eo bet lakaet an tammoù stag-ha-stag an eil ouzh egile, evel ma teuent. Hag e kaver tammoù hir daonet (evel pennadoù 'zo eus **Presqu'île à vendre** hag eus **Le printemps des Bonnets Rouges**, hag ez eo red lared penaos n'eo ket ar pennadoù dibabet ar re wellañ da vezañ lakaet er film-mañ).

Bez ez eus iwe, a-dra-sur, hag eürusamant, pennadoù mad, dreist

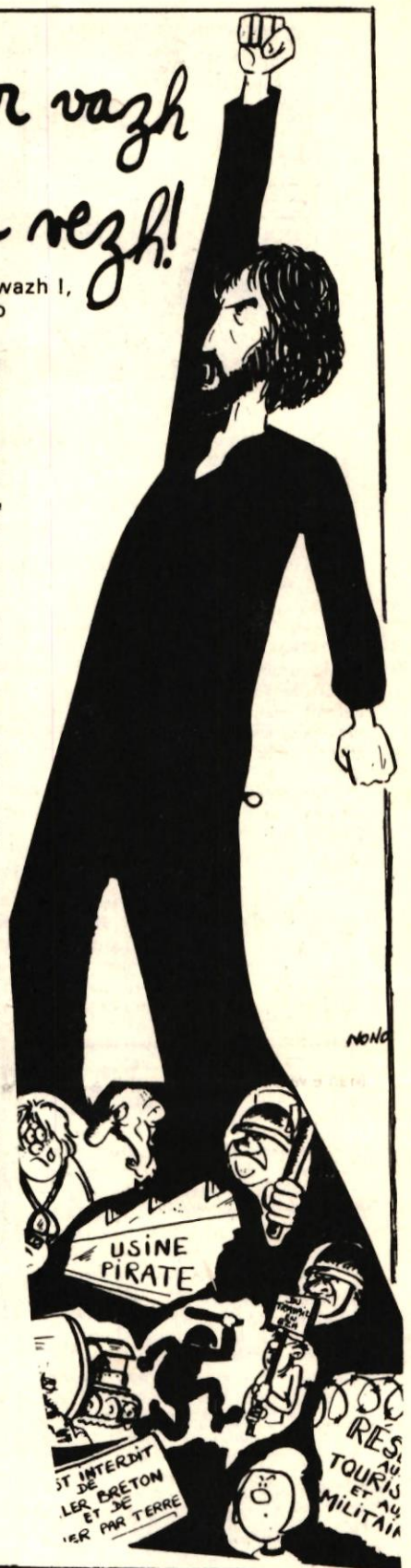
*nag ar vazh
nag ar vezh!*

zoken, med kollet int, siwazh !, e-touesk ar reoù all, hag a zo didalvoud amañ.

Film ur stourmer eo hemañ, ha setu perag n'eo ket aet gant an hent bras ha ledan a gass d'an enorioù. Dibaboù **Cassard** ne blijfont ket d'an oll. Re laouen e vo lod diwar sioù ar film, klask teurel an dismegañs war ar re o deus kred e da-zont pobl Vreizh, hag ober al lu anehe. Rag pessort Breizh ha pessort Bretoned a weler taolennet amañ ? N'eo ket re ar c'hartennoù-post, na re **Ouelioù Meur Kernew**, anad eo ! Gweled a raer peisanted, emsaverien gulturel, ur martolod bennag, micherourien ha micherouresed (re d'**Transocéan**, just a-walc'h, gant o delege **L. Merle**, lakaet da gomz un tammig re martese, tra ma chom mud ar merc'hed en e gichen). Muioc'h e tiskouezzer koulskoude, dre vras, Breizh ar maesioù eged heni ar c'hêrioù (m'eo berniet enne al lodenn vrassañ eus ar Vretoned a-vremañ). Grevoù brudet, evel heni ar **Joint Français**, pe heni al laezh, n'eus ket hanw anehe, hag ez eo domaj. Diw yezh avad a glewer er film, evel m'ema kont e Breizh. Pouesañ 'ra **Cassard** war an heni wasket anehe, ha war ar c'hultur, dre vras. Hag e teu a-benn da ziskouez madig a-walc'h ema Breizh en ur stad koloniset, hag o deus graet berzh dielfennadurioù ha sloganoù **UDB**.

Un amateur eo **Cassard**, ha n'eo ket un den a vicher. Ne verit koulskoude «nag ar vazh nag ar vezh». Lod eus an danvez d'ober ur film mad a gaver e-barzh heni **Cassard**. N'eo ket amatourien eo a adsavo Breizh. Ur film mad diwar-benn Breizh ne c'hell ket bezañ savet gant un amateur kennebeud.

F.M.

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o roiñ, 6 gwech ar bloaz,
barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù a beb sort ha keleier
80 pajenn e peb niverenn - Renner : Ronan Huon
KOMANANT : 35 L — Studierien : 25 L
Teñzorier-merour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours-à-Chaux
St-Servan 35000 St-Malo - CCP 5349-06 Paris

Bet kasset da
b/Pobl Vreizh
gant AL LIAMM :

- 1 - Ti Vatrionia, gant **SOLJENITSYN**, brezhoneg gant **E. Ar Barzhig** (13 L ; 20 L war baper kàer).
- 2 - Tri levr ewid ar vugale (8 L an tamm) : **Ar c'hazhig penn-skafiv** ; **Istor ar poñsin melen** ; **An nadozig vur zhudus**.

KOMANANTIT DA *b/* POBL VREIZH

Ar gelaouenn bolitikel nemeti e brezhoneg penn-da-benn
B.P. 304 — 29273 BREST CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

a gass e gomanant :

boutin : 20 L (1)

Skoaz : 30 L pe ouzhpenn (1)

Estrenvro : 30 L (1)

Amañ an arc'hant :

dre chekenn-bost (1)

dre vandat-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

C.C.P. RENNES 2746-79

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

KOMANANTIT DA LE PEUPLE BRETON

E galleg flour penn-da-benn

B.P. 304 — 29273 BREST CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

A gass e gomanant :

boutin : 20 L (1)

Skoaz : 30 L (1)

Estrenvro : 30 L (1)

Amañ an arc'hant :

dre chekenn-bost (1)

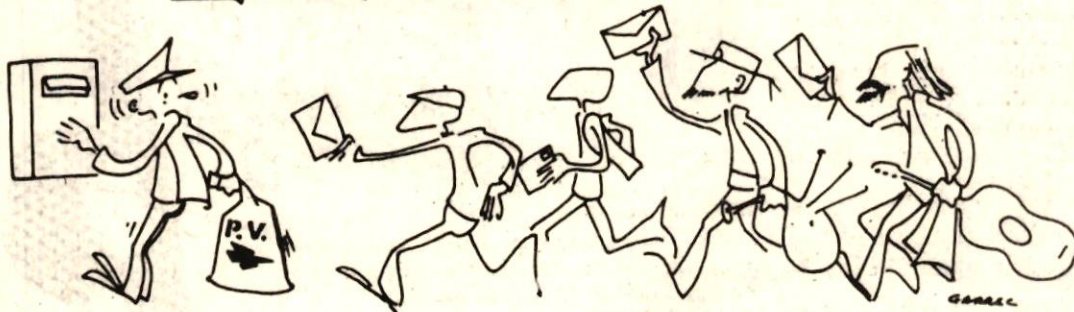
dre vandat-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

C.C.P. RENNES 2365-76

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket

Lizheroù

Da b-Pobl Vreizh

Kamarad kaezh,

Da gentañ toud, trugarez dit ewid ar skwerenn deus **Pobl Vreizh** 't eus kaset din (...). Ur pennad mad zo bremañ edon e soñj kemer ur c'homanant da **b-Pobl Vreizh**. Mad-tre e vez ar brezhoneg ganeoc'h. Petra bennag ma n'on ket gwall varreg war ar brezhoneg e c'hellan dija lavared an dra-se. Hag e talc'hit kont deus distagadur Bro-Wened.

Trugarez dit ur wech muioc'h ha da c'hortos niverenn a zeu **Pobl Vreizh**, kenavo.

Yann KERVERN, Brest

G.S. : Digarez ac'hanon ma'z eus faziou.

Trist eo un tammig **Pobl Vreizh**, da'm soñj, siwazh ! Un dra sirius eo ar politik, med n'eo ket difennet c'hoarzhif a-wechoù ! Mad e vefe lakaad traoù satirik e-barzh, ur wech an amzer.

Mikael LEON

Gourc'hemennou ewid niverenn diwezaf **Pobl Vreizh** (Du 1976) a'm eus bet an deiz-mañ. Mad eo, espar !

F. FAVEREAU, Poulauouen

Lennet 'm eus war niv. 82 **Pobl Vreizh** ar pennad titlet **An urzh o ren e Kampostal**, hag ez eus deuet c'hoant din kass deoc'h ar prederadennoù amañ da c'heul a-zivoud an afer-se.

Achu eo bremañ afer Kampostal. Ha moarvad n'eo ket bet gwall gomprenet gant an dud :

- na gant ar familhoù : ar pezh a gont eo e vefe ressewet vugale en arnodennoù, neketa ?

- na gant strolladoù politikel an tu dehoù : naturel eo, difenn a reont an urzh, o urzh.

- na gant ar re a zo e penn ar skolañ : ewito n'eo ar re-mañ nemed «anarchisted». Evel ma lare unan anezo : «lesomp an toussegi da valbou sad».

- na gant strolladoù politikel an tu kleiz (PC - PS) : e gwirionez n'o deus ket soñjoù ken skedus «se diwar-benn ar skol. Ha ma klaskont diframmañ digant an Ilis he frammoù dezi, n'eo nemed ewid diasezañ an hevelep urzh gant an hevelep talvoudoù... pe didalvoudoù...»

- na gant an Ilis. Harpet o deus ar pennoù bras rener Kampostal (disklêria-denn war O.F. 20/10/76). Hag ar re spennedekañ a gavo dalc'hmad displegadenn olleg (crise de civilisation, hag all) ewid kousked e peoc'h.

Koulskoude, da m sonj, eo sklerijen-nus-tre an darvoud-se, ewid daou abeg :

I - KUDENN KAMPOSTAL ZO, DA GENTAÑ-OLL, KUDENN AR SKOL EVEL M'EMA (pe libr pe lalk)

Ma lennit «**Contrepoids**», ar gelaouenn embannet ganto, e vezit souezhet-bras gant o mennoziou diwar-benn an doare ma kerzhe ar skol e Kampostal. Garw e oa ar pennadoù. Kalz a c'hwerwoni enno hag a fulor. Met gwir e oant hag ne vint ket dislavaret.

Ar skol evel ar ur vantell-blom war o choug... Ar skol-toull-bac'h. Evel-se emañ kont, setu ar pezh a vez bewet gant ur bern re yaouank. Evel-just, e c'hellont deskif kalz a draoù. Stambouc'het e vezont zoken, evel ar gwaied. Evel-just n'o deus ket da glemm eus ar boued, daoust ma vez ret espern ar gwenneion gant ar reus-bewañ a-vremañ... Med ar moc'h bihan ne vezont ket maleurus kennebeud, e-kehid ma vezont o tenañ o mamm.

Galloud a reont zoken mont e kêr gwech ha gwechall, tremen o hanter denezh kofje en ostaleri ha tapoud ur revrad heb na vefe kroset dezo. E diabarzh ar skol ne vo ket difennet outo kennebeud komz eus ar pezh a ra peurliesañ talvoudegezh o c'haoseadennoù : ar week-end, match diwezaf **En Avant** pe kanaouennoù Sylvie Vartan... Med e n'eus forzh pessort Goulag, e vez aotreet sort traoù.

Doareoù efedus a-walc'h ewid sevel ur bagad defived... Med an den, memes-tra... An den.

- Hag o deus ar skolidi ar gwir da lared o soñj ?

- Hag o deus ar gwir da zifenn o interestoù : ankouet hoc'h eus an harz-labour a-eneb da lesenn Debré ? Ar pezh na vir ket ouzh ar skolidi a ober bruderezh ewid an arme.

- Hag o deus ar gwir da gaoud ur stummadur politikel ? «Ma fell da dud 'zo e Kampostal ober politik ha pegañ skritelloù ewid an UDR, se a sell outo. Hogen, ma tifennont er memes koulz ar gwir da gaoud journalioù ha d'en em vodañ, kement-se a zo direizh».

- Hag o deus dileuridi ar c'hlass ur galloud bennag ?

- Hag o deus ar gwir ar skolidi da zibab an oberiantisoù a blij dezo, da skwer, ewid an 10 % ? Lennomp c'hoazh : «Un denezh eo deuet G. Hourdin da gomz dim diwar-benn e vuhez ; ur wech all e oa bet aaset ur brezegenn diwar-benn an dour e Bro-Japan... N'omp ket a-enep an 10 %, med er stumm m'emañ bremañ, ne servijont da netra. N'eus ket bet a zisterrañ divis war-lerc'h ar prezegennnoù. Ha koulskoude, heb goulenn traoù spontus, ne vije ket bet diaes komz gant G. Hourdin diwar-benn kudenn ar feiz e-touez ar re yaouank, pe c'hoazh diwar-benn ar minore-lezhioù etnikel a-zivoud ar film war Bro-Japan, pe diwar-benn an Trede-Bed gant ar film war Bro-Indes... Nann, evel ma larfe hor mignon Marcellin, dre-oll ez eus eus an enebour diabarzh, hag arabad komz eus kudennnoù a-boues, mar fell d'ar renerien miroud o urzh vad... Kalz gwelloc'h eo ewid-se ar c'hentelioù katekis ?

- Ha dalc'het e vez kont eus ar c'husul-kastizañ ewid barn ar skolidi ? Galloud ebed... Responteg ebed... Ha koulskoude, evel ma skrive, n'eus ket pell zo, G. Vincent, un arbennigour war an diorren : «an doare nemetañ da stourm

ouzh netraouriezh ar re yaouank ha da viroud ouzh ganidigezh bed «Orange Mécanique» zo reif d'ar re yaouank respontegzhioù». (1).

Feukus eo sort rebechoù... Ne larin ket ar c'hontrel. Med gwir int... Ken gwir ma'z eo bet skarzhet kuit Mark Le Jeanne ha Christian Robert, ewid bezañ o embannet, ha laret traoù hag a oa dislavaret... Ken gwir m'o deus kavet gwelloc'h paotred an A.P.E.L. bodet e Kintin ewid prederiañ diwar-benn an Avialañ (sic), nac'h komz ouzh dileuridi an 2 zen yaouank, ken presset e oant da vont d'an oferenn... Ken gwir ma n'o deus ket kredet pennoù bras an Eskopti displegiñ o soñj.

II - KUDENN KAMPOSTAL ZO, D'AN EIL, KUDENN AR SKOLIOÙ KRISTEN

Komz a ra braw kargidi ar skolioù-mañ. Dont a ra war o muselloù bommoù evel «ar skol a zle bezañ digor war ar vuhez, stummañ an den penn-da-benn ha klask tizhoud gant hec'h oll nerzh ar Justiss hag ar Frankis». Med an oberoù...

Binvioù-stad int nemetken, gwerzhet ma'z int da homañ korf hag ene, ewid ober eus ar re a dremen dre o daouarn binvioù i o-unan. An den benveg, setu frouezh ar skolioù kristen.

Hag e-lec'h ar garantez a embannont, emañ ar gassoni o sevel hag o kreskiñ.

Deuet eo an eost... Evel ewid **Rimbaud** gwechall, dirag pilpousder ha krizder ar «gevredigezh kristen», emañ korventenn an droukrafis hag ar gassoni o c'hwezhañ en o c'hreis. Hag e youc'hont o c'hounnar : «Arabad kuzhad ar wirionez, eme-zo, NI ZO EN IFERN».

Setu petra 'sant ar re spiswelañ hag ar re galonekañ tud yaouank Breizh ha dirag sort «gouelec'h a garantez», e chom ar re e karg bouzar ha mud. Ne gavont netra all d'ober eged krefivaad o urzh ha mogañ un tammig muioc'h c'hoantoù donnañ ha reizhañ ar spered hag ar galon.

Ha koulskoude e vije bet tu da reif ar pare d'o c'hlefiñ : en ur wriziennañ anezo.

Ha klewet hoc'h eus komz eus **Armand Robin** Ur barzh brudet eo, embannet e levr e ti Gallimard. Ganet eo bet e Plougernevel ha graet o studioù gantañ e Kampostal. Evel kalz a skolidi e voe troc'het eus e sewenadur (unan bennag eus e gelennerion en doa dedennet anezhañ gant ar gressianeg) Aet da Baris da studiañ ar yezhoù semitek. Ha bewet gantañ pell diouzh e vro. Bewet, pe dreusvet kentoc'h : a-walc'h eo lenn titl e levr ewid meizañ pegen kriz e voe planedenn ar paour-kaezh den : «*Va buhez hebden*», da lared eo va buhez fotet takenn ha takenn e pewar c'horn ar bed, me dalc'hmad sanket va ene e Plougernevel. Un arouez eo an titl-se, un arouez eus labour drastañ ha gwastañ ar skolioù.

Hent ar Gwiziennañ a oa da gemer. Lakaad ar re yaouank da zi-zoleif teñzorioù o sewenadur : o yezh, istor tremenet o gouradoù, pinwidigezhioù o bro. E niverenn mis Eost «*Le Peuple Breton*» e oa ur studiaden diwar-benn an divroañ e kreis-Kernew hag e tispleged e vefe possibl miroud er vro milieroù a dud ma vefe treusfurmet war al lec'h al laezh hag ar c'hig produet gant ar venajerien. MED WAR AN OLL DRAOU-SE E VEZ

Kemmennadenn

(kaset da b/Pobl Vreizh

gant ur Strollad

tud yaouank eus

Goueled-Leon)

Bez e vo, d'ar 4 ha d'ar 5 a vis Kerzu, e PLOUGIN, dewezhioù-studi war ar brezhoneg ha war sewenadur Breizh, kenaoset gant re yaouank ar vro. D'ar sadorn e vo ur film : **Nag ar vash nag ar vezh**. Goude e vo un divis.

TAVET E KAMPOSTAL HAG E LEC'H-ALL

Responteg eus da-zont ar vro, tud responteg eus yaouankis Vreizh, hag aon hoc'h eus ar feulster ? Gousoud a rit moarvad e tiwan ar feulster eus ar gassoni. Kennig a ran deoc'h, araog paoues, al lavarenn-mañ eus **M. Clavel** : «*Ar stumm gwellañ da lakaad ar pobloù da goll o fenn, ez eo herzel outo a vezañ int o-unañ*».

M.K.

1 - **Le Peuple lycéen**, P. 205

Aotrou Rener,

Plijus-tre eo din lenn ho kasetenn, daoust ma ne vezañ ket bepred a-du gant ar mennoziou displeget enni. N'eus forzh ! E brezhoneg eo skrivet, hag en ur brezhoneg flourroc'h eged va heni.

A-zivoud ar «gerioù diaes» lakaet e fin pennadoù 'vez, ha ne vefe ket gwelloc'h renkañ anezo dre urzh ar lizherennnoù ? (1)

Kass a ran ur chekenn deoc'h ewid paeañ va c'homanant da **b-Pobl Vreizh** ha war-un-dro, paeañ al levrig «*La Loire-Atl. est Bretonne*», ar peurrest da skoazellañ **Pobl Vreizh**.

Gant va gourc'hemennnoù breizhekañ.

Andrew HEMLIN
BRUSSEL (Belgique)

1 - *Ya, martese, e vefe gwelloc'h. Ar pezh a reomp eo heuliañ urzh an destenn. Un dra a ra diouder bras deomp : an amzer!*

P.V.

Mignoned,

N'ouson ket piw eo bet an den hegarad en deus va c'homanant da **b-Pobl Vreizh**, da gentañ. Trugarez, trugarez vras dezañ !

Abaoe bloaz e tegemeran ho kasetenn galoneg, hag ez eus deuet c'hoant din adkomanantifi dezi va-hunan. Gwellañ tra a gavan enni eo ar pennadoù-kaos gant tud ar vro.

Gousoud a ouson ez eo heñvel-tre kudennnoù Kernew-Veur ouzh kudennnoù Breizh (Britten Vyghan, ewidomp). Heñvel eo hon diw yezh. Nemed, siwazh, e oa marw ar c'hernew-veureg, lazhet gant digasted Kernewveuris, daoust dezañ da advewañ hiziw.

Diwallit ho yezh, Bretoned !

«Gans ow gorhemmyadow a'm gwella dheugh-why»

diworth Wella Angell
Saltash, Kernow, G.B.

FOTOIOÙ

eureujoù, bruderezh
kartennoù «phw oc'h ?»
poitreoù bugale

e ti Joël POIRIER **Breizh photo**
21, Bali Clemenceau - BREST 29200
Pelig. 44.42.91.

D'ar merc'her 10 a vis Du, da 11^h nos, eo bet troc'het an tredan en Breizh a-bezh. Petra zo bet kaos d'ur gwall-daol sort-se ? Ur gwall-daol, ya, peogwir e oa ur bern tud dirag ar vouest vuzhudus, an tele, evel ma vez graet deusonti, o selloud ouzh film brudet D.F. Zannuck : *An devezh hirrañ*. 45 mn en deus padet an troc'h, hag evel-se, n'o deus ket gallet an dud gweled fin ar arvest. Dipitet eo bet an arvesterien, 'val-just, un tamm braw a zroug enne zoken, hag int, ar beure war-lerc'h, o lammad da brenañ o c'hasetenn bemdezieg d'ur glask goud ar penaos hag ar perag eus an afer...

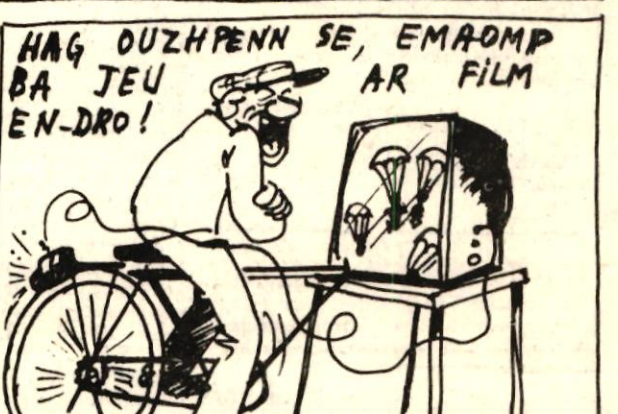
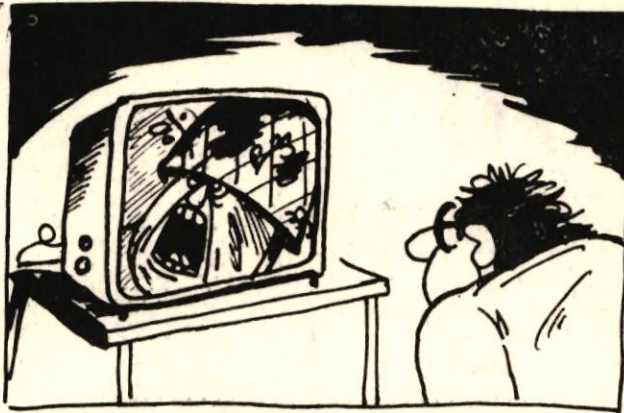
Herwez mouezh ar c'hornog e oa un taol gwall-awel (coup du sort) : ken skort eo an tredan, ken pell all emamp amañ, e penn pellañ ar bed, diouzh ar sañtralou termik, ha ne chome ket «glaou» a-walc'h da vagañ postoù TV ar Vretoned. Ar re a zo chomet heb paeañ o 10 % ez eo bet un tammig frealzidigezh ewite, se zo sklâer ! Med ar re a blij dehe un tele galleg toud, petra 'larfont ? Red 'vije bet, evelkent, kavoud un diskoulm diouzhtu d'an diouder a dredan. Hag ez eo bet kavet gant hon journalisted, spered hir dehe : n'eus ken med sevel ur sañtral nukleel e Breizh. Setu ase an itrik newez a zo bet ijinet gant EDF, hag a oar liwañ gewier. Med ne vo ket lakaet lost al leue da dremen dre c'henoù ar Vretoned ken aaset-se, peogwir eh ousont n'eo ket ase an heni ema an dalc'h.

Bezañ zo trawalc'h a dredan en Breizh gant stankell Ransha sañtral termik Naoned (Cordemaies), hag a gass memes maes a vro lod eus he froduksion. Ma oa brassoc'h an ezomm a dredan an nos all, sur a-walc'h e vez kalz brassoc'h c'hoazh pa vez an oll war o labour e-pad an deiz.

Un tamm braw a farserien eo pennoù bras an EDF, ha n'eo ket ewid gweled penn Jiskar war an tele eo e vo red sevel sañtralou nukleel e Breizh. Sañtralou hag a zeuio da vezañ poubellenn ar c'hornog : mersi ! Ar pezh zo ezomm ez eo ur gwir ijinerzhadur, gant sañtralou termik a roio labour da dud hon bro.

Paotred an EDF, arabad kemer ar Vretoned ewid genaoueien !

D. GIRAUDON

LEVRIOÙ
BREZHONEG
TI GIRAUDON
30, straed Keranpont
22300 LANNUON
Pg. 35 04 90

DISCO

Klassel
Variete
Pop
Jazz
Folk

Ho kwerzher diskoù e Brest

DISCO

39, str J. Jaurès BREST

DISCO

Pladennoù breizheg ha keltieg

